

АНОТАЦІЯ

Блаженко Т.В. Правовий статус незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів) в акціонерному товаристві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м.Івано-Франківськ, 2025.

Дисертація присвячена теоретико-правовому дослідженню правового статусу незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів) як посадової особи в системі органів корпоративного управління акціонерним товариством, адаптації національних нормативно-правових актів до міжнародних практик корпоративного управління, виявленню етапів розвитку правового інституту незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів) акціонерного товариства в Україні та за її межами, з'ясуванню місця цього правового інституту в системі корпоративного управління; встановленню особливостей порядку обрання, звільнення незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів), аналізу його прав та обов'язків, визначенню особливостей цивільно-правової відповідальності незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів) та страхування його юридичної відповідальності. Також у роботі порівнюється правовий статус незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів) в Україні та в праві іноземних держав.

Встановлено, що запровадження інституту незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів) обумовлено: 1) потребою захисту прав міноритарних інвесторів в Україні; 2) необхідністю виконання вимог Договору про асоціацію між Україною та ЄС у сфері корпоративного управління; 3) впровадженням міжнародних стандартів стосовно ПАТ, акції яких включено до біржового реєстру, з метою мінімізації ризиків неплатоспроможності, зловживання

службовим становищем тощо; 4) конвергенцією правових систем (континентальної та англо-американської) в сфері корпоративного управління.

На підставі аналізу іноземних практик регулювання правового положення незалежного директора з'ясовано, що в корпоративному управлінні іноземних компаній відсутні єдині критерії незалежності, а також наявні суттєві відмінності в порядку обрання (призначення) незалежних невиконавчих директорів та відмінності підстав припинення їх повноважень.

Доведено, що існує необхідність створення профільної саморегулювальної організації, компетенція якої була би зосереджена тільки на формуванні стандартів, норм, правил діяльності незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів), відстоюванні їх інтересів.

На підставі аналізу нормативних положень класифіковано вимоги, які ставляться до незалежного директора, в залежності від: 1) темпоральної дії вимоги: а) постійно діючі (неперебування в ділових стосунках зі значними акціонерами, відсутність у власності значного пакету акцій; б) тимчасово діючі (дійсні на момент вступу на посаду); 2) методу правового регулювання: а) вимоги рекомендаційного характеру; б) вимоги, що мають характер обов'язковості; 3) юридичної сили встановлені: а) законом; б) підзаконними нормативно-правовими актами; в) актами локальної правотворчості; 4) критерію наявності/відсутності: а) позитивні (вища освіта, повна цивільна дієздатність тощо); б) негативні (відсутність родинних стосунків, неперебування на відповідній посаді в сукупності більше ніж 12 років і т.д.).

Обґрунтовано, що заборона обіймати посаду особам, які раніше співпрацювали з іноземними чи міжнародними неурядовими організаціями, квотування чи будь-яке інше обмеження за критерієм громадянства або вимога стосовно повної відсутності іноземних громадян серед незалежних членів наглядової ради суперечить засадам вітчизняного корпоративного управління та негативно впливатиме на вихід цих підприємств на іноземні ринки, їх інтеграцію в світову економічну спільноту та в цілому зашкодить ефективному корпоративному управлінню АТ.

З урахуванням тенденцій розвитку корпоративного управління Європейського Союзу аргументовано необхідність закріплення у вітчизняному корпоративному праві принципу гендерної рівності, шляхом дотримання балансу представництва жінок та чоловіків серед незалежних директорів наглядової ради (ради директорів).

Констатовано, що як в теорії корпоративного права, так і в законодавстві не існує єдиного підходу до розуміння незалежності членів наглядової ради (ради директорів). Відповідне поняття відноситься до категорії оціночних, а його трактування та виклад у правових системах залежать від особливостей соціально-економічних умов конкретної системи права та моделі корпоративного управління. Задля гармонізації з *acquis* Європейського Союзу обґрунтовано додаткові критерії незалежності члена наглядової ради (ради директорів): 1) відсутність споріднення; 2) неможливість участі в аудиторській фірмі, що надавала аудиторські послуги товариству; 3) неперебування на посаді директора іншого товариства, в якому посадові особи АТ є членами наглядової ради (ради директорів).

З метою урахування специфіки вітчизняної моделі корпоративного управління запропоновано внести зміни до порядку обрання незалежного директора шляхом урівноваження ролі загальних зборів та наглядової ради (ради директорів) в процесі його обрання. Встановлено, що наглядова рада (рада директорів) не є суб'єктом цивільно-правової відповідальності, оскільки не є суб'єктом цивільного права. За прийнятті нею рішення, що завдали шкоду товариству, несуть відповідальність її члени (директори).

Шляхом узагальнення судової практики визначено, що найбільш поширеними підставами притягнення незалежних директорів до відповідальності є: а) голосування за прийняття рішень, якими завдано збитків товариству; б) доведення до неплатоспроможності (банкрутства); в) перевищення меж представництва; г) розголошення службової, комерційної таємниці, конфіденційної інформації; д) затвердження завідомо неправильного аудиторського висновку тощо.

З'ясовано, що укладення з незалежним директором тільки цивільно-правового договору обумовлено: 1) необхідністю забезпечити можливість стягнення завданої ним шкоди у повному обсязі; 2) наявністю фідучіарних обов'язків перед товариством; 3) особливостями його участі в управлінні товариством (неповна зайнятість, можливість обіймання посади незалежного директора в декількох акціонерних товариствах одночасно, необхідність відсторонення, звільнення).

На основі проведеного дослідження сформульовано теоретичні висновки і пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства:

вперше: 1) обґрунтовано принципи участі незалежних членів наглядової ради (ради директорів) в корпоративному управлінні шляхом поділу їх на: 1) організаційні: а) принцип особистої участі; б) принцип незалежності; в) принцип колегіальності; г) принцип заборони суміщення посад; д) принцип часткової зайнятості; е) принцип строковості повноважень; є) принцип гендерної рівності; та 2) функціональні: а) принцип добросовісності; б) принцип професійності; в) принцип лояльності (принцип заборони конфлікту інтересів); г) принцип балансу публічних та приватних інтересів; 2) здійснено комплексну класифікацію незалежних членів наглядової ради (ради директорів): 1) в залежності від організаційно-правової форми юридичної особи: а) незалежні члени наглядової ради (ради директорів) АТ; б) незалежні члени наглядової ради ТОВ; в) незалежні члени наглядової ради державного унітарного підприємства; г) незалежні члени наглядової ради державних установ (університетів, наукових установ, установ охорони здоров'я тощо); 2) за формою власності: а) незалежні члени наглядової ради (ради директорів) АТ, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій належать державі; б) незалежні члени наглядової ради (ради директорів) інших АТ; 3) за обсягом повноважень всередині ради директорів АТ: а) провідний незалежний член ради директорів; б) незалежні члени ради директорів; 3) обґрунтовано необхідність закріплення принципу гендерної рівності в корпоративному управлінні, зміст якого полягає в забезпеченні паритетної участі жінок та чоловіків в органах корпоративного управління АТ, створенні рівних

умов для реалізації прав та виконання обов'язків в корпоративному управлінні незалежно від статі з метою уникнення гендерного дисбалансу; 4) аргументовано правило ділового рішення як підставу звільнення від цивільно-правової відповідальності незалежного члена наглядової ради (ради директорів) за дії, вчинені в умовах виправданого ризику;

удосконалено: 5) періодизацію правового регулювання інституту незалежного члена наглядової ради (ради директорів) шляхом виділення таких етапів: 2003 - 2008рр. – закріплення на рівні актів рекомендаційного характеру; поодиноке застосування в корпоративному управлінні; 2) 2008-2015рр. – запровадження посади незалежного члена наглядової ради (ради директорів) в радах банків та типових положеннях ПАТ; 3) 2015 - 2022рр. – закріплення на рівні загальнообов'язкових нормативно-правових актів; визначення переліку критеріїв незалежності незалежного члена наглядової ради (ради директорів); закріплення їх обов'язковості для державних АТ; 4) 2022 - по сьогодні – подальше утвердження інституту незалежного члена наглядової ради (ради директорів) в практиці корпоративного управління АТ; 6) дефініцію незалежного члена наглядової ради (ради директорів) – це фізична особа, яка відповідає критеріям незалежності, встановлених законом та актами локальної правотворчості, володіє фаховими знаннями та досвідом у сфері діяльності товариства та обрана членом наглядової ради (ради директорів) товариства; 7) процедуру обрання незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів) наглядової ради (ради директорів) шляхом обґрунтування необхідності: 1) доповнення критеріїв незалежності у відповідності з *acquis* ЄС; 2) висування кандидатур на посаду незалежного члена (незалежного невиконавчого директора) безпосередньо наглядовою радою (радою директорів); 3) обрання незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів) загальними зборами; 8) концепцію корпоративних можливостей як заборони посадовим особам АТ використання у власних інтересах сукупності ділових зв'язків, майнових та немайнових прав товариства, його ділових можливостей та пропозицій товариству; 9) поняття «незалежності» члена (невиконавчого директора) наглядової ради (ради директорів) – це здатність до об'єктивної оцінки

діяльності АТ та прийняття неупереджених, самостійних рішень в корпоративному управлінні спрямованих на досягнення балансу інтересів заінтересованих осіб; 10) критерії незалежності члена наглядової ради (ради директорів) шляхом виділення таких як: 1) ступінь споріднення; 2) неможливість участі в аудиторській фірмі, що надавала аудиторські послуги товариству; 3) неперебування на посаді директора іншого товариства, в якому посадові особи АТ є членами наглядової ради (ради директорів); 11) теза про необхідність створення профільної саморегульованої організації незалежних членів наглядової ради (ради директорів), яка визначатиме стандарти їх поведінки, процедуру обрання тощо;

дістали подальшого розвитку: 12) засада балансу публічних та приватних інтересів у корпоративному управлінні шляхом розширення змісту публічних інтересів, а саме: сукупності інтересів держави, суб'єктів місцевого самоврядування, суспільства та приватних інтересів – тобто інтересів акціонерного товариства, його акціонерів (засновників), працівників; 13) гарантії діяльності незалежних членів наглядової ради (ради директорів) шляхом обґрунтування доцільності обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів) для АТ приватної форми власності; 14) теоретичні положення стосовно процедури припинення повноважень члена наглядової ради шляхом виділення спеціального порядку, який на відміну від загального застосовується лише до незалежних членів наглядової ради (ради директорів) та реалізується не загальними зборами акціонерів АТ, а за рішенням суду на підставі позову акціонера.

Ключові слова: юридична особа, корпорація, фізична особа, товариство, корпоративний договір, корпоративне право, корпоративні правовідносини, правове становище, акціонерне товариство, член наглядової ради, реорганізація, господарська організація, наглядова рада, невиконавчий директор, підприємницьке товариство.

SUMMARY

Blazhenko T.V. Legal status of an independent member (independent non-executive director) of the supervisory board (board of directors) in a joint-stock company. - Qualification scientific work on the right of the manuscript.

Dissertation in support of the Doctor of Philosophy in Law, specialty 081 Law. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Ivano-Frankivsk, 2025.

The dissertation is devoted to the theoretical and legal study of the legal status of an independent member (independent non-executive director) of the supervisory board (board of directors) as an official in the system of corporate governance bodies of a joint-stock company, the adaptation of national regulatory legal acts to international corporate governance practices, the identification of stages of development of the legal institution of an independent member (independent non-executive director) of the supervisory board (board of directors) of a joint-stock company in Ukraine and abroad, the clarification of the place of this legal institution in the corporate governance system; the establishment of the peculiarities of the procedure for the election and dismissal of an independent member (independent non-executive director) of the supervisory board (board of directors), the analysis of his rights and obligations, the determination of the peculiarities of the civil liability of an independent member (independent non-executive director) of the supervisory board (board of directors) and the insurance of his legal liability. The paper also compares the legal status of an independent member (independent non-executive director) of the supervisory board (board of directors) in Ukraine and in the law of foreign countries.

It was concluded that the introduction of the institute of independent members (independent non-executive directors) is due to: 1) the need to protect the rights of minority investors in Ukraine; 2) the need to fulfill the requirements of the Association Agreement between Ukraine and the EU in the field of corporate governance; 3) the implementation of international standards for PJSCs whose shares are included in the stock exchange register, in order to minimize the risks of insolvency, abuse of office,

etc.; 4) the convergence of legal systems (continental and anglo-american) in the field of corporate governance.

Based on the analysis of foreign practices regulating the legal status of an independent director, it was found that there are no uniform criteria for independence in the corporate governance of foreign companies, as well as significant differences in the procedure for electing (appointing) independent non-executive directors and differences in the grounds for terminating their powers.

It is proven that there is a need to create a specialized self-regulatory organization, the competence of which would be focused exclusively on the formation of standards, norms, rules of activity of independent members (independent non-executive directors), defending their interests.

Based on the analysis of regulatory provisions, the requirements relating to an independent director are classified and highlighted depending on: 1) the temporal effect of the requirements: a) permanently valid (absence of business relations with significant shareholders, lack of ownership of a certain significant block of shares; b) temporarily valid (valid at the time of taking office); 2) the method of legal regulation: a) requirements of a recommendatory nature; b) requirements that are mandatory in nature; 3) legally binding: a) by law; b) by subordinate regulatory legal acts; c) by acts of local lawmaking; 4) criteria of presence/absence: a) positive (higher education, full civil capacity, etc.); b) negative (absence of family relationships, absence of holding the relevant position for more than 12 years in total, etc.).

It is substantiated that the ban on holding office for persons who have previously collaborated with foreign or international non-governmental organizations, quotas or any other restriction based on citizenship, or the requirement for the complete absence of foreign citizens among independent members of the supervisory board contradicts the principles of domestic corporate governance and will negatively affect the entry of these enterprises into foreign markets, their integration into the global economic community, and will generally harm the effective corporate governance of the joint-stock company.

Taking into account the trends in the development of corporate governance in the European Union, the need to consolidate the principle of gender equality in domestic

corporate law by maintaining a balance of representation of women and men among independent directors of the supervisory board (board of directors) is argued.

It is stated that both in the theory of corporate law and in the legislation there is no single approach to understanding the independence of supervisory board members. The corresponding concept belongs to the category of evaluative, and its interpretation and presentation in legal systems depend on the peculiarities of the socio-economic conditions of a particular legal system and corporate governance model. In order to harmonize with the *acquis* of the European Union, additional criteria for the independence of a member of the supervisory board are substantiated: 1) lack of kinship; 2) inability to participate in an audit firm that provided audit services to the company; 3) not being a director of another company in which the officials of the joint-stock company are members of the supervisory board.

In order to take into account the specifics of the domestic model of corporate governance, it is proposed to make changes to the procedure for electing an independent director by balancing the role of the general meeting and the supervisory board (board of directors) in the process of his election.

It is established that the supervisory board (board of directors) is not a subject of civil liability, since it is not a subject of civil law. Its members (directors) are responsible for decisions made by it that caused harm to the company.

By generalizing judicial practice, it was determined that the most common grounds for holding independent directors liable are: a) voting for decisions that caused losses to the company; b) bringing to insolvency (bankruptcy); c) exceeding the limits of representation; d) disclosure of official, commercial secrets, confidential information; e) approval of a knowingly incorrect audit opinion, etc.

It was found that the conclusion of an exclusively civil law contract with an independent director is due to: 1) the need to ensure the possibility of recovering the damage caused by them in full; 2) the presence of fiduciary duties to the company; 3) the peculiarities of their participation in the management of the company (part-time employment, the possibility of holding the position of independent director in several joint-stock companies at the same time, the need for suspension, dismissal).

Based on the research conducted, theoretical conclusions and proposals for improving the norms of current legislation were formulated:

at first time: 1) the principles of participation of independent members of the supervisory board (board of directors) in corporate governance are substantiated by dividing them into: 1) organizational: a) the principle of personal participation; b) the principle of independence; c) the principle of collegiality; d) the principle of prohibition of combining positions; e) the principle of part-time employment; f) the principle of part occupation; g) the principle of gender equality; and 2) functional: a) the principle of good faith; b) the principle of professionalism; c) the principle of loyalty (the principle of prohibition of conflict of interest); d) the principle of balance of public and private interests; 2) a comprehensive classification of independent members of the supervisory board (board of directors) is carried out: 1) depending on the organizational and legal form of the legal entity: a) independent members of the supervisory board (board of directors) of a joint-stock company; b) independent members of the supervisory board of an LLC; c) independent members of the supervisory board of a state unitary enterprise; d) independent members of the supervisory board of state institutions (universities, scientific institutions, healthcare institutions, etc.); 2) by form of ownership: a) independent members of the supervisory board (board of directors) of a joint-stock company, in the authorized capital of which more than 50 percent of the shares belong to the state; b) independent members of the supervisory board (board of directors) of other joint-stock companies; 3) by the scope of powers within the board of directors of a joint-stock company: a) leading independent member of the board of directors; b) independent members of the board of directors; 3) the need to include the principle of gender equality in corporate governance is justified, the content of which is to ensure equal participation of women and men in the corporate governance bodies of a joint-stock company, to create equal conditions for the exercise of rights and fulfillment of duties in corporate governance regardless of gender in order to avoid gender imbalance; 4) the business judgment rule as a basis for exemption from civil liability of an independent member of the supervisory board (board of directors) for actions committed in conditions of justified risk is argued;

improved: 5) periodization of legal regulation of the institution of an independent member of the supervisory board (board of directors) by highlighting the following stages: 2003-2008 – consolidation at the level of acts of a recommendatory nature; single application in corporate governance; 2) 2008-2015 - introduction of the position of an independent member of the supervisory board (board of directors) in the boards of banks and standard provisions of public stock corporations; 3) 2015-2022 – consolidation at the level of generally binding regulatory legal acts; definition of a list of criteria for the independence of an independent member of the supervisory board (board of directors); consolidation of their mandatory nature for state-owned stock corporations; 4) 2022 - to nowadays – further improving of the institution of an independent member of the supervisory board (board of directors) in the practice of corporate governance of a joint-stock company; 6) definition of an independent member of the supervisory board (board of directors) – an individual who meets the independence criteria established by law and local legislation, possesses professional knowledge and experience in the field of activity of the company and is elected as a member of the supervisory board (board of directors) of the company; 7) procedure for electing independent members (independent non-executive directors) of the supervisory board (board of directors) by substantiating the need for: 1) supplementing the independence criteria in accordance with the EU acquis; 2) nomination of candidates for the position of an independent member (independent non-executive director) directly by the supervisory board (board of directors); 3) election of independent members (independent non-executive directors) by the general meeting; 8) the concept of corporate opportunities as a prohibition for officials of a joint-stock company to use in their own interests the totality of business relationships, property and non-property rights of the company, its business opportunities and proposals to the company; 9) the concept of “independence” of a member (non-executive director) of the supervisory board (board of directors) is the ability to objectively assess the activities of the joint-stock company and make unbiased, independent decisions in corporate governance aimed at achieving a balance of interests of interested parties; 10) criteria for the independence of a member of the supervisory board (board of directors) by highlighting the following: 1) degree of

kinship; 2) inability to participate in an audit firm that provided audit services to the company; 3) not being a director of another company in which officials of the joint-stock company are members of the supervisory board (board of directors); 11) the thesis on the need to create a specialized self-regulatory organization of independent members of the supervisory board (board of directors), which will determine the standards of their behavior, the procedure for their election, etc.;

received further development: 12) the principle of balance of public and private interests in corporate governance by expanding the content of public interests, namely the set of interests of the state, local government entities, society, and private interests - that is, the interests of the joint-stock company, its shareholders (founders), employees; 13) guarantees of the activities of independent members of the supervisory board (board of directors) by substantiating the feasibility of mandatory civil liability insurance of independent members (independent non-executive directors) for private joint-stock companies; 14) theoretical provisions regarding the procedure for terminating the powers of a member of the supervisory board by allocating a special procedure, which, unlike the general one, applies exclusively to independent members of the supervisory board (board of directors) and is implemented not by the general meeting of shareholders of the joint-stock company, but by court judgment based on a shareholder's claim.

Keywords: legal entity, corporation, individual, partnership, corporate agreement, corporate law, corporate legal relations, legal status, joint-stock company, member of the supervisory board, reorganization, business organization, member of the supervisory board, non-executive director, business company

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Блаженко Т. Участь незалежного члена наглядової ради (ради директорів) в корпоративному управлінні: порівняльно-правове дослідження. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №6. 2024. С. 301-305.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.48>

URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/50.pdf>

2. Блаженко Т. Незалежний член (незалежний директор) наглядової ради (ради директорів): історико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. С. 84-87.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/18>

URL: http://lsej.org.ua/10_2024/20.pdf

3. Блаженко Т. Принципи участі незалежного члена наглядової ради в корпоративному управлінні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. №66. 2024. С. 2.1-2.10.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.66.2.1-2.10>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/8682/8807>

4. Блаженко Т. Поняття та роль незалежного директора (незалежного невиконавчого директора) в корпоративному управлінні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. №1. 2025. С. 135-139.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.21>

URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/23.pdf>

5. Блаженко Т.В. Порядок обрання незалежного директора (незалежного невиконавчого директора) в акціонерному товаристві. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. №67. 2025. С. 2.1.-2.9.

DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.67.2.1-2.9>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/8902/8919>

Статті в інших наукових видання та збірниках матеріалів конференцій:

6. Блаженко Т. В. Щодо походження правового інституту незалежного директора в корпоративному праві. *Актуальні дослідження правової та історичної науки. Випуск 66: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції* (м. Тернопіль, 14-15 листопада 2024 р.). С. 42-45.

URL: https://www.lex-line.com.ua/data/downloads/file_1734681848.pdf

7. Блаженко Т.В. Поняття незалежності членів (невиконавчих директорів) наглядової ради (ради директорів). *Юридична осінь 2024 року: зб. тез доповідей та наук. повідомл. учасників міжнар. наук.-практ. конференції молодих учених та студентів* (Харків, 19 листоп. 2024 р.). С. 250-254.

URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/12/zbirnyk-yurydychna-osin-2024.pdf>

8. Блаженко Т. В. Критерій громадянства при обранні незалежних невиконавчих директорів. *Стратегії і трансформації юридичної науки в умовах сталого розвитку суспільства. Матеріали II науково-практичної конференції* (м. Рівне, 6-7 грудня 2024 р.). С. 79-83.

URL:<https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/view/123/1774/3693-1>

9. Блаженко Т. В. Страхування юридичної відповідальності незалежних членів (незалежних невиконавчих директорів) наглядової ради (ради директорів). *Матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції «Актуальні дослідження правової та історичної науки. Випуск 68»* (м. Тернопіль, 14-15 січня 2025 р.). С. 21-25.

URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4051

10. Блаженко Т.В. Цивільно-правова відповідальність незалежних директорів (незалежних невиконавчих директорів). *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання розвитку правової системи в сучасній Україні»*, (м. Львів, 4 лютого 2025 р.). С. 33-37.

URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2025/02/conf_SIPL_січень_2025_Остаточний_збірник.pdf